

HAJDU GÁBOR*

A Doha Forduló célkitűzéseinek utóélete: befektetési és kereskedelmi implikációk**

I. Bevezetés

A tanulmány témakörét a Doha Forduló, illetve más néven a *Doha Development Agenda*, körül felmerült kérdések és problémák vizsgálata képezi. A 2001-ben indult tárgyalás-sorozat részeként a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) tagállamai megkíséreltek több reformot is véghez vinni a WTO működése tekintetében. A Doha Forduló eredetileg az azt megelőző Uruguay Fordulóhoz hasonlóan, jelentős változásokat hozott volna a WTO rendszerében, különös tekintettel arra, hogy a fejlődő országok szempontjai és érdekei is jobban képviselve legyenek. Ezek a problémák már az Uruguay Forduló kapcsán is felmerültek, és a tervek szerint a Doha Fordulóban kellett volna kidolgozni és implementálni a megoldásokat. Eredetileg 2005-re fejeződött volna be a Doha Forduló, de ez nem történt meg, a tárgyalások elakadtak, és ennek következtében a tervezett reformok csak egy része került megvalósításra. Ugyanakkor, a részleges eredménytelenség ellenére a Doha Forduló meghatározó volt a WTO fejlődéstörténetében, különösen, mivel elnehezítette a korábbi nemzetközi kereskedelmi tárgyalási szisztéma működését.

A jelenlegi tanulmány bemutatja a Doha Forduló hátterét és menetét. Ennek részeként vizsgálatra kerül, hogy a fejlődő országok szempontjából miként változott a nemzetközi kereskedelem légköre, kitérve a külföldi befektetések kérdésére is.

A téma aktualitását indokolja, hogy a WTO meghatározó elemét képezi a világgazdasági folyamatoknak, így jelentős kihatással van a globális innovációra és fejlődésre. A Doha Forduló pedig specifikusan arra összpontosított, hogy a WTO-hoz kapcsolódó releváns egyezményeket korszerűsítsék, a fejlődő országok szempontjából előnyösebb reformokat hozzanak. A Forduló csendes halála pedig potenciálisan tapasztalatszerzésre alkalmas a jövőbeli reformok sikeres megtárgyalása és kivitelezése szempontjából.

* PhD hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állami- és Jogtudományi Kar

** A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

A tanulmány szerkezetét tekintve először a Doha Forduló rövid történeti háttérével indít, folytatva a tárgyalások menetének ismertetésével. Ezzel párhuzamosan kitér a Forduló megszületett és elmaradt eredményeire. Ezt követően reflektál a nemzetközi kereskedelmi folyamatokra, amik a Doha Fordulót követték, különös tekintettel a fejlődő országok sajátos szempontjaira, különös figyelmet szentelve a mezőgazdasági kereskedelemnek és a szegénység kérdésének. Ezt követően pedig kitér a külföldi befektetés kérdéskörére is, mint a témához jelentősen kapcsolódó kérdésre, szintén a fejlődő országok szempontjait figyelembe véve.

A fentiek segítségével a tanulmány feltérképezi a WTO-hoz és befektetési kérdésekhez köthető nemzetközi folyamatokat, bemutatva a fejlődő országok helyzetét ezen a területen, kitérve az aktuális tendenciákra és jövőbeli előrejelzésekre. Ugyanakkor, a fejlődő országok szempontjából történő vizsgálat mellékesen segítséget ad a WTO rendszernek általánosságban végzett elemzéséhez is, fel tudja tárni azt, hogy milyen globális folyamatok zajlottak és zajlanak le, megvilágítva a nemzetközi kereskedelem és befektetés aktuális problémáit és kérdéseit.

II. A Doha Forduló háttere, a Development Agenda és a globális szegénység elleni küzdelem összefonódása

A Doha Forduló eredetét egészen az Uruguay Fordulóig tudjuk visszavezetni. Habár az Uruguay Forduló következtében 1995 januárjában sikerült létrehozni a tárgyaló feleknek a Kereskedelmi Világszervezetet, számos megválaszolatlan kérdés maradt meg a Forduló hagyatékaként. Bizonyos fejlődő országok számára gyakran kiemelkedő fontossággal bíró gazdasági területeken, mint a mezőgazdaság vagy a textilipar, a fejlett országok részben meg tudták őrizni a protekcionista rendszert a Forduló eredményei ellenére is. Mivel pont ezek voltak azok a területek, ahol a fejlődő országok nagyobb eséllyel versenyezhettek volna adottságaik révén, gazdasági fejlődésüket aránytalanul akadályozta a Forduló eredménytelensége e tekintetben. Ezt csak részben orvosolták a WTO megállapodáshoz kapcsolódó mellékegyezmények, mint például az *Uruguay Round Agreement on Agriculture* (URAA), ami jövőbeli tárgyalásokat tűzött ki a nemzetközi mezőgazdasági kereskedelem liberalizálása vonatkozásában.¹

A mellékegyezmények ellenére a fejlődő országok a kilencvenes évek második felében fokozatosan egyre elégedetlenebbé váltak a helyzettel, egyre jobban kiemelték, hogy álláspontjuk szerint az Uruguay Forduló aránytalanul kedvezett a fejlett országoknak a fejlődő országokhoz képest. Ezt a veszteséget számszerűsítették is egyes kutatók, a fejlődő országok számára évi 100 milliárd dollárba került a Forduló által okozott fejlődési kiesés.² Részben ennek is volt köszönhető, hogy az 1999-es, Seattle-ben megrendezésre kerülő, harmadik WTO miniszteri konferencia kudarcba fulladt, és látszólag egy sötét képet vetített előre a nemzetközi kereskedelmi tárgyalások tekintetében.³ Ezt követte,

¹ CHO, SUNGJOON: *Doha's Development*. Berkeley Journal of International Law 2006/2. 3. p.

² WTO CONSULTATIVE BOARD: *The Future of the WTO: Addressing Institutional Challenges in the New Millennium*. 2005. 21. p.

³ CHO 2006, 3-4. pp.

csupán négy hónappal később, a (már korábban említett) WTO mezőgazdasági tárgyalások kezdete. 2000 márciusa és 2001 márciusa között összesen hét tárgyalás keretében vitatták meg a WTO tagállamai a mezőgazdasági kérdéseket, és ezek az egyeztetések vezettek később a mezőgazdasági Doha miniszeri deklaráció első két bekezdéséhez.⁴

Visszatérve a WTO-val kapcsolatos általános kérdésekhez, a fentiek következtében a 2000-es évekre a fejlődés elősegítése, és a globális szegénység csökkentése került a különböző nemzetközi szervezetek és eszmefuttatások középpontjába.⁵ Ezek részletes bemutatása (mint például a *Millenium Development Goals*)⁶ nem képezi a tanulmány tárgyát, de a Doha Forduló megértéséhez szükséges megemlíteni őket.

Ezt a nemzetközi fordulatot követte időben a 2001. szeptember 11-i terrortámadás, ami végső soron jelentős részben alapot szolgáltatott egy új kereskedelmi Fordulóhoz. A nemzetközi körülményekre tekintettel, a tárgyaló felek szándéka a nemzetközi gazdasági közösség megerősítése volt, és így indult el a 2001-es kereskedelmi forduló, a katari Dohában, a negyedik WTO miniszeri konferencia keretében. A Doha Forduló központi elemét az úgynevezett *Doha Development Agenda*, avagy DDA, magyarul Doha Fejlesztési Menetrend képezte. A DDA legfőbb célja a fejlődő országok gazdasági fejlődésének segítése és a szegénység csökkentése volt, abból a logikából kiindulva, hogy a fejlett országok számára is előnyös a fejlődő országok felzárkóztatása, hisz ezzel csökkenthető a nemzetközi feszültség, és elősegíthető a nemzetközi béke megőrzése.⁷

Érdemes kiemelni, hogy a szegénység ebben a nemzetközi jogi és gazdasági kontextusban egy komplex jelenség, aminek viszont azonosítani lehet néhány központi tényezőjét is. A szegénység egyik központi okát a korlátozott gazdasági lehetőségek jelentik. Ennek értelmében, nem csupán alacsony a szegények jövedelme és vagyona, de nehezen tudják növelni is azt, szándéktól vagy adottságtól függetlenül. Így, pusztán a piacot célzó gazdasági fejlődési programok nem feltétlenül tudják csökkenteni a szegénységet, szükséges hogy azoknak explicit legyenek kedvező hatásai a szegényebb rétegek vonatkozásában is (például, munkahelyteremtés vagy a szociális háló erősítése). Egy másik tényező a globális szegénység problémakörében a komplex, többszörös hátrány a szegények szükségleteiben. Tehát, a szegénység magában foglalja az éhínség és alultápláltság problémáját, a nem megfelelő szennyvízkezelést, a veszélyes ivóvíz problémáját, a betegségek terjedését, de például az oktatás hiányát is. Ezeknek a hátrányoknak az enyhítése elkerülhetetlen elemét képezik a szegénység csökkentésének. A harmadik tényező abban található, hogy a szegények (és a fejlődő országok kormányai) sokkal korlátozottabb mozgástérrel és döntési adottsággal rendelkeznek az élet minden területén, mint a gazdagabb, fejlettebb országok polgárai és kormányai. Emiatt a különböző szegénység-csökkentő programok és más nemzetközi erőfeszítések hangsúlyt helyeztek (és kell, hogy helyezzenek a jövőben is) a szegények minél nagyobb mértékű bevonására a kormányzásba. A negyedik kiemelendő tényezőt a szegények fokozott veszélyeztetettsége képezi. Mivel nem rendelkeznek kellő erőforrásokkal és vagyonnal, a szegények fokozottan ki vannak téve gazdasági válságoknak, természeti katasztrófáknak és hasonló *vis maior* helyzeteknek. Tehát,

⁴ MESSERLIN, PATRICK A.: *Agriculture in the Doha Agenda*. World Bank Roundtable on Policy Research, 2002. 1. p.

⁵ ABBOTT, KENNETH W.: *Development Policy in the New Millenium and the Doha 'Development Round*. Northwestern University School of Law, 2003. 4. p.

⁶ Lásd az ENSZ honlapját. (forrás: <https://www.un.org/millenniumgoals/>)

⁷ CHO 2006, 4. p.

minden szegénység-csökkentést célzó fejlődési menetrend szükségszerűen ki kell, hogy térjen a megfelelő társadalmi védelmi hálók fejlesztésére és segítésére. Végezetül pedig a diszkrimináció és egyenlőtlenség is kiemelhető tényező, mivel ez a jelenség fokozza a szegénység összes többi aspektusát az érintettek szempontjából.⁸

Tehát láthatjuk, hogy a Doha Forduló kezdetére (2001) a WTO érdeklődése is egyértelműen a globális szegénység elleni küzdelemre, és a fejlődő országok fejlődésére koncentrálódott, kidolgozásra került egy fejlesztési menetrend (a DDA), és a Forduló jellegét is ezek a tényezők határozták meg. Ezt részben a fejlődő országok részéről erősödő nyomásnak is betudható. A következő szegmensben Ennek megfelelően a tanulmány következő része a Doha Forduló menetével foglalkozik.

III. Doha Forduló: a dinamikus időszak

A Doha Forduló lezajlását két fázisban érdemes vizsgálni. Az első fázis a 2005-ben induló Hong Kong WTO miniszteri konferenciáig tartott, a második fázis pedig az ezután kezdődő időszak. Ez annak köszönhető, hogy az érdemi tárgyalások nagy része ebben az első, dinamikusabb időszakban zajlott le, míg a második fázist, ahogy majd a tanulmányban ismertetésre kerül, inkább a statikusság jellemezte, a tárgyalások holtpontra jutásának következtében.

A Doha Fordulót nyitó negyedik WTO miniszteri konferencia keretében a tárgyaló felek közösen létrehozták az úgynevezett *Doha Declaration*-t,⁹ ami a DDA egyik alapkövévé vált. Ez a dokumentum számos területet említett, beleértve a mezőgazdaságot, a technológia transzfert, a környezetvédelmet, a szellemi tulajdon kérdéseit, a szolgáltatásokat és egyebeket.¹⁰ Ezzel összefüggésben a tárgyaló felek elhatározták, hogy 2005 január 1-jére lezárják a Doha Fordulót.¹¹ Habár kezdetben úgy tűnt, hogy a fejlesztési szempont előtérbe tud kerülni (amihez hozzájárult Kína nem sokkal korábbi csatlakozása a WTO-hoz), a miniszteri konferencia előrehaladtával egyre nehezebbé vált a kitűzött célok előre vitele. A tárgyalások folyamán nyilvánvalóvá vált, hogy az optimista célkitűzések nem feltétlenül összeegyeztethetőek a gazdaságivalósággal, a fejlett országok kormányai politikai okokból egyszerűen nem voltak képesek kellőképpen előtérbe helyezni a nemzetközi fejlődés, fejlesztés célját, anélkül, hogy kellő mértékű ellentételezést ne szereztek volna a fejlődő országok kormányaitól. Ez viszont nem volt kivitelezhető, mivel a fejlődő országok szempontjából pont az előző Forduló számukra visszas jellegének orvoslása volt a Doha Forduló célja, a fejlett országok számára nyújtott új koncessziók pedig ezzel ellentétesek lettek volna.¹²

A tárgyalások tényleges elakadására a következő, 2003-as WTO miniszteri konferencián került sor, a mexikói Cancúnban. Eredeti elképzelések szerint a Cancún Konferencia

⁸ ABBOTT 2003, 4–6. pp.

⁹ Lásd a WTO honlapját. (forrás: https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/dohaexplained_e.htm)

¹⁰ Lásd a *Doha Declaration* szövegét. (forrás: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min01_e/mindecl_e.htm)

¹¹ CHO, SUNGJOON: *The Demise of Development in the Doha Round Negotiations*. Texas International Law Journal (45) 2010. 577. p.

¹² CHO 2010, 578. p.

végeredményeként létrejött volna egy kereskedelmi keretrendszer, amely alapján 2004 végéig a WTO tagok megnyitják majd piacaikat a DDA szempontjából előnyös módon. A konferencia folyamán viszont egyértelművé vált, hogy a legjelentősebb fejlett országok nem álltak készen protekcionista mezőgazdasági politikájuk megreformálására.¹³ Ennek egyik jelképe volt az amerikai *Farm Bill* törvény,¹⁴ és az Európai Unió Közös Mezőgazdasági Politika (*Common Agricultural Policy*, avagy CAP)¹⁵ reformjának elutasítása. Ehhez hozzájárult az is, hogy az Egyesült Államok elutasította a gyapot kedvezményeinek eltörlését, négy érintett afrikai ország (Benin, Burkina Faso, Csád és Mali), és az akkori WTO főtitkár, *Supachai*, kérése ellenére.¹⁶ Kialakult egy egyértelmű tárgyalási ellentét a fejlett országok (különösen az USA és az EU) és az újonnan létrejött, részben fejlődő országokból álló G-20 csoport (itt India, Kína és Brazília emelhető ki) között, legalábbis mezőgazdasági kérdésekben (ahogy korábban már említésre került, a mezőgazdaság pont egy olyan ágazat ami a fejlődő országok szempontjából kritikus jelentőséggel bír).¹⁷ A tárgyalások, melyeknél jelen volt a média és számtalan non-profit szervezet is, drámai mértékben aláásták a Doha Forduló tekintélyét és célkitűzéseinek realitását.¹⁸ Ezekkel a történésekkel gyakorlatilag már előre vetítődött a DDA megvalósításának látszólagos lehetetlensége, legalábbis az eredetileg eltervezett időkeretben.

A Cancún Konferencia egyetlen lényegi hozama (a téma szempontjából) az úgynevezett 2004 *July Package* (vagy más néven: *July Framework*, vagy *Doha Work Program*)¹⁹ volt, amit úgy lehet legjobban leírni mint a keretrendszer keretrendszere. Legfőképpen arra koncentrált ez a csomag, hogy meghatározza azokat az elveket és módszereket, amelyeket a jövőbeli mezőgazdasági és más kereskedelmi tárgyalásokban használni kell majd. Például, azt az elvet is meghatározta, hogy a mezőgazdasági tarifákat és állami támogatásokat lépcsőzetesen kell csökkenteni, valamint a kereskedelmet jobban torzító félnek nagyobb mértékben kell csökkentenie ezeket, mint a kevésbé torzító államoknak. Hasonlóképpen, az ipari tarifák csökkentésénél a csomag előírta, hogy a fejlődő országoknak hosszabb bevezetési időt kell hagyni, és némi rugalmasságot a tarifák csökkentésénél.²⁰ 2005. július végére viszont a tárgyalások véglegesen elakadtak a Konferencián, az úgynevezett *July Approximation* (egy újabb keretrendszer csomagterv) nem került elfogadásra a felek által. Ez a csomag már tartalmazta egy előzetes megállapodás elemeit is olyan kérdésekben, mint a mezőgazdaság, szolgáltatások és az ipar, és elősegítette volna a későbbi tárgyalásokat.²¹ Ahogy viszont láthattuk a korábbi tárgyalásokból, a felek itt sem tudtak megállapodásra jutni.

¹³ CHO 2010, 578. p.

¹⁴ Lásd az USA Kongresszus honlapját. (forrás: <https://www.congress.gov/bill/107th-congress/house-bill/2646>)

¹⁵ Lásd a Bizottság honlapját. (forrás: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en)

¹⁶ CHO 2010, 578. p.

¹⁷ CHO 2006, 5. p.

¹⁸ KELIMANN, DAVID – GUINAN, JOE: *The Doha Round: an Obituary*. Global Governance Programme Policy Brief, 2011. 4. p.

¹⁹ Lásd a *2004 July Package* szövegét a WTO honlapján. (forrás: https://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/draft_text_gc_dg_31july04_e.htm)

²⁰ CHO 2010, 578–579. pp.

²¹ CHO 2006, 5. p.

A Cancún Konferencia kapcsán felmerült kérdésként a szakértők és tárgyalók között is az, hogy a Doha Fordulónak milyen témakörökre kellene pontosan a hangsúlyt fektetnie. A fejlődő országok számára leginkább a már említett piaci hozzáférés, mezőgazdasági és egyéb torzító hatások eliminálása lett volna a legelőnyösebb, tehát a kereskedelem úgymond megnyitása. Ezzel szemben a fejlett országok számára lényegi kérdést képeztek az úgynevezett szingapúri problémák (verseny, közvetlen külföldi befektetés, transzparenencia a kormányzati beszerzésben és kereskedelmi ügyekben). Ez utóbbival viszont a fejlődő országok nem igazán akartak foglalkozni, kevesebb relevanciával bírt számukra. Továbbá, az is kezdett tisztává válni, hogy a Fordulót előre mozdítani csak egy északi-déli összefogással lehetne, az ellentétes érdekek következtében.²²

Mielőtt áttérnénk a következő WTO miniszteri konferencia történéseire, érdemes azt is kiemelni, hogy 2005. októberében az Egyesült Államok megkísérelte előre mozdítani a DDA-t egy mezőgazdasági kereskedelmet megreformáló javaslattal. A javaslat lényeges tarifa csökkentéseket javasolt a fejlett országokban, és az állami támogatások jelentős megvonását, beleértve az export támogatások teljes megszüntetését 2010-ig. Habár egyesek lelkesedéssel fogadták a javaslatot (mint pl. a WTO főtitkár, *Pascal Lamy*²³), mindkét oldalon ellenállással találkozott a felvetés. A fejlett országok, ezen belül is Japán és az EU, egyértelműen elutasították az amerikai javaslatot, ami véleményük szerint aránytalan volt, hisz az Egyesült Államok nagyobb engedményt várt tőlük, mint amire maga hajlandó volt. Különösen az EU esetében, nagymértékű tagállami ellenállást váltott ki a javaslat, legmeghatározóbban Franciaországtól. A fejlődő országok (és a G-20 csoport egyes tagjai) viszont ezzel ellentétben úgy találták, hogy a javaslat nem eléggé előremutató, nagyobb mértékű engedményt vártak el. Így, a javaslat el is bukott, hisz egyik oldal számára sem volt elfogadható.²⁴

A Doha Forduló első szakaszát a 2005 végén kezdődő WTO miniszteri konferencia zárta, melyre Hong Kongban került sor. A konferencia jelentőségét az adta volna, hogy több problémára is megoldást kellett volna találnia, kezdve a mezőgazdasági kereskedelem egyes problémáival (ami különösen problematikusnak tekinthető a korábbi tárgyalások fényében), de például a piachoz való hozzáférés is jelentős szerepet kellett volna hogy kapjon, illetve a nem-mezőgazdasági javak kereskedelme is.²⁵ A konferencia keretében hozott Miniszteri Deklaráció ugyan tartalmazott néhány releváns megállapítást és határidőt a fentiekre vonatkozóan, de ezzel együtt továbbra is sok megoldatlan kérdés maradt. Az előbbieket kapcsán kiemelhető a mezőgazdasági exportra vonatkozó támogatások megszüntetése 2013-ig, a gyapot export támogatások megszüntetése 2006-ig, illetve legkevésbé fejlett országok számára nyújtott kedvezmények, mint például, hogy legalább 97%-os tarifa és kvóta kedvezményben részesüljenek exportjaik 2008-tól. A megoldatlan kérdések közül pedig ismételten kiemelhető, hogy a mezőgazdasági és nem-mezőgazdasági

²² KOOPMANN, GEORG: *The Doha Round in Limbo*. Intereconomics 2005/5. 242. p.

²³ Lásd *Pascal Lamy* munkásságát általánosságban a WTO honlapján. (forrás: https://www.wto.org/english/thewto_e/dg_e/pl_e.htm)

²⁴ CHO 2006, 6–7. pp.

²⁵ ANTIOCH, GERRY – BECKETT, IAN – DONALD, BRUCE: *The road to Hong Kong: what's at stake for the Doha Round*. Australian Government Treasury, 2005. (forrás: <https://treasury.gov.au/publication/economic-roundup-spring-2005/the-road-to-hong-kong-whats-at-stake-for-the-doha-round>)

termékek piachoz való hozzáféréseinek keretrendszeréről továbbra sem tudtak megállapodni a felek, ezt elnapolták egy 2006. áprilisi határidőig, bizonyos kérdések pedig 2006. júliusi határidőt kaptak.²⁶

Tehát elmondható, hogy az eredeti elképzelést nem sikerült megvalósítani a Doha Forduló első fázisában, a tárgyalások nem zárultak le 2005. januárjára, sőt inkább jelentős csúszásról beszélhetünk, illetve számos fennmaradt problémáról és kérdéstről. Ugyanakkor az első fázist tekinthetjük a dinamikusabb szakasznak, ahogy a következő részből ez egyértelművé fog válni.

IV. Doha Forduló: holtpontról és új kilátások

A Hong Kong Konferencia keretében megállapított 2006. áprilisi határidő az idő előrehaladtával egyre kevésbé tűnt megvalósíthatónak, a tárgyaló felek között fennálló töretlen ellentétek miatt. Ebből következően, a korábban már említett *Pascal Lamy*, a WTO akkori főtitkára, kénytelen volt bejelenteni kilenc nappal az áprilisi határidő lejáratá előtt, hogy nem sikerült konszenzust elérni, nem lesz kész megállapodás az eredeti határidő alapján. Egy végső próbálkozásként, 2006. június 30. és július 1. között megtartásra került egy tárgyalássorozat, aminek eredményeképpen a felek megállapodtak, hogy a WTO főtitkárnak aktívabb szerepet adnak egy lehetséges kompromisszum kidolgozásában. Habár egy ilyen megállapodástervezetet még a tárgyalás előtt bemutatott a főtitkár (*20-20-20 Proposal*), ez nem került elfogadásra. A tervezet szerint az Egyesült Államok 20 milliárd dollárban maximalizálta volna a belföldi mezőgazdasági támogatásokat, a G-20 javaslat alapján 54%-os minimum tarifa-csökkentést írt elő a fejlődő országok mezőgazdasági termékeire, és 20%-ban maximalizálta volna fejlődő országok ipari tarifáit. Tehát mindkét oldal részére nyújtott volna valamilyen szintű koncessziót, de egyik számára sem volt elfogadható, mindkettő kevesellte. A tárgyalást követő, Szent Péterváron megtartott G-8 találkozón a résztvevő politikusok egy koncentrált erőfeszítésre tettek ígéretet, hogy sikeresen megtárgyalják a fennmaradó kérdéseket a július második felére tervezett tárgyalássorozatban.²⁷

Viszont ez a tárgyalássorozat is eredménytelennek bizonyult, és habár 2006. július 23-án a G-6 (USA, EU, Japán, Brazília, Ausztrália, India) megkísérelte megtörni a kialakult holtpontról, ez a kísérlet is elbukott. Ez részben az Egyesült Államok álláspontjának volt köszönhető, arra hivatkozva, hogy jobb ajánlatot nem tud biztosítani a G-20-nak és az EU-nak a mezőgazdasági támogatásokkal kapcsolatban, amíg ezek az országok nem nyújtanak jobb ajánlatot számára.²⁸ Ez szembeállítható az Európai Unió hozzáállásával, mivel az EU a Hong Kong Konferenciát követően lemondott a legradikálisabb követeléseiről (mint például a szingapúri problémák rendezése). és ehelyett azt tették prioritássá, hogy lezárásra kerüljön végre a Doha Forduló, bár lényegesen újabb koncessziókat nem

²⁶ CHO 2010, 579. p.

²⁷ FERGUSSON, IAN F.: *World Trade Organization Negotiations: the Doha Development Agenda*. Congressional Research Service, 2011. 5. p.

²⁸ FERGUSSON 2011, 6. p.

volt hajlandó biztosítani a korábbiakhoz képest.²⁹ A tárgyalás kudarcát követően, a főtitkár így kénytelen volt július 24-én felfüggeszteni a tárgyalásokat. A 2006. július 24. és 2007. január 31. közötti időszakban csak néhány WTO-n belüli csoport, főképp eredménytelen tárgyalásairól beszélhetünk (például a G-20). 2007. január 31-én bejelentésre került a főtitkár részéről, hogy a Doha Forduló főtárgyalásai ismét teljes erővel zajlanak. Az év első néhány hónapja látszólag ezt igazolta, ugyanis több tárgyalás is történt a felek között. Ezek közül a legfontosabb a 2007 áprilisi G-6 tárgyalás volt, amiben a résztvevő felek ígéretet tettek arra, hogy 2007 év végére lezárják a Doha Fordulót. Júniusban viszont a G-4 (EU, India, Brazília, USA) Potsdami tárgyalása teljes kudarcba fulladt, aminek következtében a kitűzött 2007-es lezárás megvalósíthatatlanná vált.³⁰

A holtpontra jutott tárgyalások, határidők folyamatos eltolása és a látszólag feloldhatatlan ellentétek által okozott problémák a 2008-as júliusi genfi konferencián váltak tagadhatatlanul nyilvánvalóvá. A tárgyalást a közvélemény egyfajta mindent eldöntő konferenciának tekintette, ahol vagy mindenképpen megállapodásra jutnak a felek vagy a Doha Forduló sikertelennek tekinthető. Végző soron a konferencia kimenetele vegyesnek volt mondható, a felek több ponton sikeresen megállapodtak, de több kérdésben elvázott a tárgyalás, nem tudtak megegyezésre jutni a tárgyaló partnerek. Ennek következtében, a Doha Forduló leglényegibb kérdései továbbra is megoldatlanok maradtak. Ezt tetézte a 2008-as világválság, aminek következtében a tárgyalások gyakorlatilag teljesen elakadtak.³¹ Ugyan volt egy kísérlet a 2008 novemberében tartott (washingtoni) G-20 konferencián, aminek keretében a tárgyaló felek ígéretet tettek a Forduló eredményes lezárására az év végére, ebből végső soron nem materializálódott tényleges eredmény.³²

A válság következtében a következő lényeges lépésre csak 2009 szeptemberében került sor a pittsburghi G-20 konferencián, ahol a felek már egy kevésbé ambiciózus határidőt jelöltek meg a Forduló végének: 2010 végét. Az elkövetkező két hónapban viszont lényegi előrehaladás nem történt, és a 2009 decemberében tartott genfi miniszteri konferencia is csupán a 2010-es határidőt erősítette meg, egyéb változás nem történt.³³ Ez részben annak volt köszönhető, hogy a miniszteri konferencia a korábbi tárgyalásokhoz képest a Doha Fordulót mellékesnek kezelte, és inkább más, a WTO-t érintő, kérdésekre koncentrált.³⁴

A várakozásokkal ellentétben 2010-ben nem került lezárásra a Forduló, csupán technikai kérdésekről sikerült érdemben tárgyalnia a feleknek az időszak alatt. Ennek következtében a Doha Forduló lezárásának határidejét ismét eltolták, 2011 végét jelölték meg.³⁵

Ettől a ponttól kezdve a tárgyalások lelassulásáról beszélhetünk, a korábbi dinamika szinte teljesen elveszett. A 2011-es genfi miniszteri konferencia érdemi előrehaladást nem tudott elérni. Hasonlóképpen a 2009-es miniszteri konferenciához, a tárgyaló felek inkább

²⁹ KELIMANN – GUINAN 2011, 4. p.

³⁰ FERGUSSON 2011, 6. p.

³¹ KELIMANN – GUINAN 2011, 5–6. pp.

³² FERGUSSON 2011, 6. p.

³³ CHO 2010, 582. p.

³⁴ FERGUSSON 2011, 7. p.

³⁵ KELIMANN – GUINAN 2011, 5. p.

technikai kérdésekre és relatív konzervatív tárgyalási irányvonalakra fókuszáltak, minél inkább próbálva elkerülni a tárgyalás látványos összeomlását.³⁶

A 2013-as Balin megszervezésre került miniszeri konferencia is csak nagyon limitált eredményeket tudott felmutatni, egyedül a kereskedelem elősegítése kapcsán tudtak dűlőre jutni a felek a Doha Forduló központi témái közül. Ugyanakkor, olyan lényegi kérdések, mint a mezőgazdaság, továbbra sem rendeződtek.³⁷

A Doha Forduló következő állomása a 2015-ös Nairobi Miniszeri Konferencia volt, amit talán a Forduló ezen fázisának legfontosabb tárgyalásának tekinthetünk, közel tíz évvel a Hong Kong Konferencia után. A Nairobi konferencia ugyanis hozott egy áttörést a Doha Forduló legproblematisabb és égetőbb témájában: a mezőgazdasági kereskedelemben. Az úgynevezett *Nairobi Package* formálisan is megcélozta a mezőgazdasági export támogatások megszüntetését. Ugyanakkor, a csomag számos kivételt tartalmaz, ami csökkenti a hatékonyságát. Továbbá, a csomag nem rendezte a belföldi mezőgazdasági támogatásokat sem, pedig ezek folyamatos vitatémái voltak a fordulónak. Ennek ellenére, a csomag jelentős előrehaladást jelentett az egyik legnehezebb Doha téma kapcsán.³⁸ A konferencia egyéb apropójaként az is felmerült, hogy esetlegesen ezzel le is lehetne zárni a Doha Fordulót egyfajta köztös megoldásként, és a WTO tovább léphetne más kérdésekre és agendákra.³⁹ Ez végül nem került egyértelmű megválaszolásra, a konferencia miniszeri deklarációja végső soron mindkét álláspontot magába foglalta, kiemelve az új problémák jelentőségét, de elismerve hogy a WTO tagok jelentős része még mindig eltökölt a Doha Forduló célkitűzéseinek megvalósításában.⁴⁰

A *Nairobi Package* által felvetett remények viszont hamar szertefoszlottak. A világpolitikai változások következtében a 2017-es Buenos Aires Miniszeri Konferencia nem tudott teljes mértékben foglalkozni az eredetileg eltervezett céljaival, így a Doha Forduló jövője sem került tisztázásra a miniszeri konferencián. Ehelyett, a tárgyaló partnerek fő témái a WTO és a nemzetközi kereskedelmi mechanizmusok megőrzése volt a fokozódó feszültségek kapcsán.⁴¹ Itt már egyre erősebbé vált az a vélemény, hogy a Doha Forduló kudarca jelentősen aláásta a bevett nemzetközi kereskedelmi mechanizmusokba vetett hitet, és az egyes államok egyre inkább bilaterális megállapodások felé kezdenek fordulni a kereskedelem tekintetében.⁴²

³⁶ LACEY, SIMON: *Life after Doha: Some Reflections in the Run-Up to the 9th WTO Ministerial on Bali*. SSRN, 2013. 17–18. pp.

³⁷ MESSELE, DEJEN YEMANE: *The Doha Negotiation Deadlock: Implications for the Future of Multilateralism*. SSRN, 2017. 6–8. pp.

³⁸ LESTER, SIMON: *Is the Doha Round Over? The WTO's Negotiating Agenda for 2016 and Beyond*. Cato Institute, 2016. (forrás: <https://www.cato.org/publications/free-trade-bulletin/doha-round-over-wtos-negotiating-agenda-2016-beyond>)

³⁹ BRANDI, CLARA: *The Doha Round is Dead – Long Live the WTO?*. German Development Institute, The Current Column, 2015. (forrás: <https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/the-doha-round-is-dead-long-live-the-wto/>)

⁴⁰ LESTER 2016.

⁴¹ VON DER BURCHARD, HANS: *From Geneva to Doha and Buenos Aires: Trade talk milestones*. Politico, 2017. (forrás: <https://www.politico.eu/article/wto-from-geneva-to-doha-and-buenos-aires-trade-talk-milestones/>)

⁴² BACCHUS, JAMES: *Was Buenos Aires the Beginning of the End or the End of the Beginning? The Future of the World Trade Organization*. Cato Institute, 2018. (forrás: <https://www.cato.org/publications/policy-analysis/was-buenos-aires-beginning-end-or-end-beginning-future-world-trade>)

Buenos Aires után a Doha Forduló továbbra sem kapott lényeges figyelmet a WTO tagoktól, a kazahsztáni Nur-Sultan-ban szervezett, soron következő miniszteri konferencia elmaradt, még nem egyértelmű mennyire fog a Doha Forduló szerepet kapni a konferencia agendájában.⁴³

Összességében tehát láthatjuk, hogy a Hong Kong Konferencia után fokozatosan leépült a Doha Forduló iránt érzett tagállami lelkesedés, fokozatosan háttérbe szorultak a Forduló célkitűzései. Először a gazdasági világválság akadályozta a tárgyalások előrehaladását, majd több éves stagnálás után a Nairobi Konferencia ígért némi reményt és előrehaladást, de a világgazdaságban lezajló politikai folyamatok miatt a Buenos Aires Konferencia nem tudta igazából tovább vinni a Nairobi Konferenciában megkezdett munkát, de le se tudta zárni a Fordulót. Ennek következtében a majdnem 20 éves Forduló egyfajta élőhalott állapotban tengődik, limitált eredményekkel. Ugyanakkor, ez nem jelenti azt, hogy nem váltott volna ki jelentős visszhangot a nemzetközi kereskedelem szempontjából a Forduló és a hiányosságai. A tanulmány hátramaradó részében ezért a Doha Forduló hatását vizsgáljuk, kitérve még tágabb értelemben a fejlődő országok nehézségeire is, különösen a külföldi befektetések szempontjából.

V. A mezőgazdasági kereskedelem és a szegénység kérdése a Doha Forduló tükrében

Ahogy már többször is említésre került a tanulmányban, a mezőgazdasági kereskedelem kérdése a Doha Forduló egyik meghatározó, ha nem a legmeghatározóbb, eleme volt. Ezért érdemes vele külön is foglalkozni, kitérve a fejlődő és fejlett országok szempontjaira is.

A mezőgazdasági kereskedelem mindig is problémás kérdés volt a világkereskedelem szabályozása kapcsán. A fejlett országok (különösen az Európai Unió és az Egyesült Államok) jelentős mértékben alkalmaztak és alkalmaznak különböző tarifákat és belső támogatásokat, hogy erősítsék a saját mezőgazdaságukat. Ez lehet nem tűnik túlságosan jelentős problémának, hisz a mezőgazdaság csak relatíve kis részét teszi ki a világgazdaságnak. A fejlődő országok számára viszont, akik jelentős részben agrártermékeik eladásából szerzik jövedelmüket, ez a helyzet természetesen rendkívül hátrányos, versenyhelyzeti szempontból kedvezőtlen helyzetbe kerülnek miatta, hisz egyrésztől nem tudják elensúlyozni a fejlett országok által nyújtott belföldi mezőgazdasági kedvezményeket, másrészt elesnek fontos piacoktól is a különböző tarifák következtében.

Természetesen a fejlett országok szempontjából nem pusztán önkényes profit motivációról beszélhetünk: az önálló élelmiszerellátás biztosítása minden ország számára fontos állami érdek, és különösen az Európai Unió kapcsán élelmiszer-közegészségügyi szempontok is irányadóak lehetnek abban, hogy miért kerülnek korlátozásra a fejlődő országok mezőgazdasági termékei. A leírt, illetve politikai és lobbizás miatt a fejlett országok szempontjából tehát lényeges volt mindig is a koncessziók kérése a fejlődő országoktól más kereskedelmi-gazdasági területeken, a valamit valamiért elv alapján, hogy a mezőgazdaság terén történő nyitásokat valamilyen módon kompenzálni tudják.

⁴³ Lásd a WTO honlapját. (forrás: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc12_e/mc12_e.htm)

A mezőgazdasági kereskedelemnek alapvetően három eleme van, amit érdemes kiemelni a Doha Forduló kapcsán: mezőgazdasági belföldi támogatások, mezőgazdasági import tarifák, és mezőgazdasági export tarifák támogatása. Mindhárom elem képes a piaci helyzet és verseny torzítására. A belföldi támogatások lehetővé teszik az olcsóbb termelést és értékesítést, az import tarifák megnehezítik gyakorlatban a piacra való bejutást, a mezőgazdasági export tarifa támogatások pedig segítik a belföldi termelőket a termékeik kijuttatásában más piacokra. Ahhoz, hogy a Doha Forduló eredményesnek legyen mondható a mezőgazdasági kereskedelem szempontjából, e három elemet szükséges lett volna sikeresen megtárgyalni és rendezni, a Forduló által alkalmazott *single undertaking* (avagy egyetlen/egységes vállalkozás) megközelítés alapján.

Áttérve a konkrétumokra, ahogy a tanulmány elején említettük, az Uruguay Forduló nem orvosolta sikeresen a fejlődő országok igényeit a mezőgazdasági kereskedelem területén. Az URAA egyezmény ambiciózus volt, de lényegében nem tudta sikeresen visszazsorítani a fejlett országok mezőgazdasági protekciónizmusát.⁴⁴

A Doha Forduló emiatt már a kezdetektől fogva tükrözte a fent leírt ellentétet az úgynevezett Globális Észak és Globális Dél között a mezőgazdaság kérdésében. A Doha miniszeri konferencia által kibocsátott deklaráció is már tartalmazott olyan elemeket (az Európai Közösségek kérésére) amik kétségbe vonták, hogy mennyire elkötelezettek voltak a fejlett országok a mezőgazdasági kereskedelem reformja iránt. Ezt követte a már korábban is említett amerikai *Farm Bill* és az európai CAP megreformálásának elutasítása, ami csak még jobban megerősítette azt az álláspontot, hogy a fejlett országok nem igazán kívánnak előre lépni a kérdésben.⁴⁵

Ahogy már részben vizsgálatra került a Doha Forduló történeti vizsgálatában, a helyzet minimálisan javult a Forduló későbbi éveiben. Végző soron közel tizennégy évet kellett várnia a tárgyalásoknak, mire a *Nairobi Package* valamilyen szintű előrehaladást mutatott. Viszont ez a csomag is csak a mezőgazdasági export tarifák kérdését rendezte, egyéb szempontból nem eredményezett lényegi változást.⁴⁶

Ugyanakkor, érdemes megemlíteni, hogy nem mindegyik fejlődő ország számára feltétlen hátrányos az aktuális *status quo*. Például kiemelhető, hogy 2005 és 2009 között 89 fejlődő ország volt túlnyomóan élelmiszer importáló és a fejlett országok által támogatott mezőgazdasági termékek kedvezően hatottak a helyi életminőségre, és az adott országok kereskedelmi egyensúlyára. Természetesen, lehet azzal érvelni ez ellen, hogy ezek a kedvezmények ugyanakkor megakadályozták a helyi mezőgazdaságok fejlődését ezekben az országokban.⁴⁷

A fentieknek köszönhetően megállapíthatjuk, hogy a szekció elején felvetett problémákra a Doha Forduló nem tudott választ találni, az ellentétek továbbra is fennállnak a fejlődő és a fejlett országok között, és a 2017-es Buenos Aires Konferencia tükrében nem is tekinthető valószínűnek, hogy a Nairobiban megkezdett folyamat folytatódik. Ennek természetesen előreláthatóan több negatív hatása is lehet, hisz a fejlődő országok részéről

⁴⁴ ANDERSON, KYM – MARTIN, WILL: *Agricultural Trade Reform and the Doha Development Agenda*. World Bank Policy Research Working Paper, 2005. 3–4. pp.

⁴⁵ MESSERLIN 2002, 1. p.

⁴⁶ LESTER 2016.

⁴⁷ GECHEV, VASIL: *The Doha Round Negotiations and EU's Common Agricultural Policy*. SSRN, 2017. 11. p.

egyre inkább úgy tűnhet, hogy az aktuális nemzetközi kereskedelmi berendezkedés képtelen az ő érdekeiket is megfelelően reprezentálni, tetézve az Egyesült Államok által előidézett problémákat az elmúlt négy évben.

A *Doha Development Goals* egy másik központi célkitűzése a globális szegénység elleni küzdelem volt. Kérdéses, hogy ezt a célt mennyire sikerült a közel húsz éves Forduló során megvalósítani. A probléma vizsgálatához a legcélszerűbb kiemelni két országot példaképpen, melyeket érintett a Doha Forduló szegénység elleni küzdelme, röviden bemutatva a DDG sikereit és bukásait.

Az első példa Brazília. Egy a Doha Fordulóval kapcsolatban végzett statisztikai kutatás kimutatta, hogy az ország adottságai miatt a Forduló kereskedelmi jellegű intézkedései csak minimális (habár pozitív) kihatást tudnának gyakorolni a szegénységre, részben annak köszönhetően, hogy Brazília jelentős mértékben a belső piacára támaszkodik, tehát a külkereskedelmi viszonyok változása nem lett volna alkalmas mélyreható változtatások eszközölésére. Ugyanakkor, a tanulmány csak a kereskedelmi liberalizáció hatását vizsgálta, a járulékos hatások, mint például a technológia transzfer, nem került modellezésre, pedig potenciálisan ezek a mellékhatások hozhatnának lényegesebb előre jutást.⁴⁸

A második vizsgált ország Kamerun. Itt is vegyes előrejelzésekről beszélhetünk. A kérdéses kutatás eredményei alapján, habár a Doha Forduló eredményei általánosságban csökkentették a világszegénységet, Kamerun saját kereskedelmi liberalizációja növelte a szegénységet az államban, legalábbis rövid távon. Ha pedig figyelembe vesszük mind a nemzetközi mind a kameruni liberalizációt együttesen, akkor Kamerun számára még rosszabb eredmény jött ki.⁴⁹

Az eredmények alapján elmondható, hogy a Doha Forduló ezen aspektusa is kétséges, nem feltétlenül beszélhetünk teljes mértékű sikerről a szegénység leküzdésének vonatkozásában sem.

VI. Külföldi befektetés és a fejlődő országok

Utolsó kérdéskörként a külföldi befektetésről érdemes néhány szót szólni. Habár nem kötődik közvetlenül a Doha Forduló kereskedelmi aspektusaihoz, a külföldi befektetések jogi megítélése szorosan kapcsolódik a nemzetközi gazdasági joghoz, és a nemzetközi kereskedelem szabályozással együttesen fejti ki hatásait a szegénység kérdésre és a fejlődő országok gazdasági fejlődésére. Eme okokból szükséges legalább érintőlegesen foglalkozni a kérdéssel.

A külföldi befektetések a modern világgazdaságban immáron nélkülözhetetlenek, különös tekintettel a fejlődő országokra. Ezeknek az országoknak hiányzik a belső tőkéje

⁴⁸ BENTO DE SOUZA FERREIRA FILHO, JOAQUIM – HORRIDGE, MARK: *The Doha Round, Poverty and Regional Inequality in Brazil*. In: Hertel, Thomas W. – Winters, L. Alan (szerk.): *Putting Development Back into the Doha Agenda: Poverty Impacts of a WTO Agreement*. 2005. 21–22. pp.

⁴⁹ EMINI, CHRISTIAN ARNAULT – COCKBURN, JOHN – DECLAUWÉ, BERNARD: *The Poverty Impacts of the Doha Round in Cameroon: The Role of Tax Policy*. In: Hertel, Thomas W. – Winters, L. Alan (szerk.): *Poverty and the WTO: Impacts of the Doha Development Agenda*. 2005. 30. p.

ahhoz, hogy kellő mértékben tudják fejleszteni a gazdaságukat (a belső tőke hiánya remekül applikálható a korábban tárgyalt kereskedelmi kérdésekre is, hisz pont a tőkehiány miatt nem tudják a fejlődő országok államai felvenni a versenyt a fejlett országokkal a mezőgazdasági támogatások tekintetében), így kénytelenek külső forrásokból megszerezni azt. Ám a külföldi befektetéseknek bizonyos előfeltételei vannak. A külföldi befektetők szempontjából a fejlődő országok instabilabbak, veszélyesebbek, ezért speciális jogi garanciákat igényelnek mielőtt hajlandók lennének befektetni az adott országokba. Ezek a garanciák tipikusan az úgynevezett BIT (bilateral investment treaty) avagy kétoldalú befektetésvédelmi szerződésekben testesültek meg.

A BIT rendkívüli népszerűsége tett szert az elmúlt évtizedekben, először fejlődő országok és fejlett országok között az 1950-es évek végétől kezdődően, majd egymás között is.⁵⁰ Mostanra pedig majdnem háromezer BIT létezik.⁵¹ Ugyanakkor ezek az egyezmények nem feltétlenül voltak teljes mértékben előnyösek a fejlődő országok számára. Különösen a szerződéskötések korai periódusaiban, tipikusan latin-amerikai és afrikai államok kötöttek meg olyan hosszú-távon káros szerződéseket, amik nagy gazdasági fejlődést ígértek rövid távon.⁵² Mindenesetre, a fejlődő országok nemzetközi gazdasági kapcsolatait jelentősen befolyásolta és befolyásolta a BIT-ek intézménye.

A tanulmány szempontjából is eme utóbbi elem kapcsán keletkezik relevancia: a *Doha Development Agenda* célkitűzéseinek megvalósításától végső soron nem vonatkozathatunk el a külföldi befektetés jogi szabályoztatásától. A kérdés bevonása nélkül nem lehetséges a fejlődő országok gazdasági felzárkóztatása, hisz a komplex gazdasági tényezők egyik kulcselemét adja a kérdés. Kereskedelmi intézkedések egy lehetséges opciót szolgáltatnak, de a szélesebb, ambiciózus célok (például a szegénység elleni küzdelem) effektíven nem megvalósíthatóak a külföldi befektetés rendezése nélkül.

Ugyanakkor, a Doha Forduló nem foglalkozott a kérdéssel különösebben, tekintettel a tárgyalás körülményeire. A WTO mint intézmény nem kompetens befektetési kérdésekben, legfeljebb érintőlegesen merülhetnek fel ezek a kérdések egy-egy nemzetközi kereskedelmi vitában a tagállamok között. Ez ellentétben áll a II. Világháborút követő elképzeléssel, miszerint a kereskedelemmel párhuzamosan a külföldi befektetés kérdéseit is egy nemzetközi keretrendszer intézte volna. Ez viszont nem valósult meg, és így végső soron a WTO is egy szigorúan kereskedelmi szervezet maradt.⁵³

Tehát megállapíthatjuk, hogy a *Doha Development Agenda* célkitűzéseit lényegesen hátráltatta a WTO kimaradása a külföldi befektetés kérdésköréből, hisz pusztán kereskedelmi eszközökkel nehezen lehetett volna elérni az eredeti ambiciózus gazdasági célkitűzéseket. A tárgyalások elakadása mellett minden bizonnyal ez a tényező is közrejátszott a célkitűzések elmaradásában.

⁵⁰ UNCTAD: *Bilateral Investment Treaties 1959–1999*. (forrás: <https://unctad.org/en/Docs/poiteiid2.en.pdf>)

⁵¹ Lásd az Investment Policy Hub honlapját. (forrás: <https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements>)

⁵² BREWIN, SARAH: *Negotiating Based on a Model Investment Treaty*. International Institute for Sustainable Development, 2018. 2. p.

⁵³ DRACHE, DANIEL: *The Short but Significant Life of the International Trade Organization: Lessons for Our Time*. Centre for the Study of Globalisation and Regionalisation, Working Paper No. 62/00, 2000. 6. p.

VII. Összegzés

Közel tizenkilenc év telt el a Forduló kezdete óta, és a vég még most sem tisztán látható. A 2015-ös Nairobi Miniszteri Konferencia ugyan felvetett két lehetőséget: a Forduló sikeres lezárása vagy hivatalos megszüntetése, de végső soron egyik elképzelés sem valósult meg. Az elkövetkező évek geopolitikai változásai következtében pedig a legújabb Buenos Aires Konferencia sem tudta orvosolni a problémákat 2017-ben. Azóta is holtponton van a Doha Forduló.

Milyen tanulságokat szűrhetünk le a Forduló élóhalotthoz hasonló állapotából és az antiklimatikus végkifejlettből? Elsősorban azt, hogy a Doha Forduló problémái nem voltak előre nem jelezhetőek. Az Uruguay Fordulóban már felmerültek olyan jelek, amik indikáltak, hogy a rendkívül ambiciózus *Doha Development Agenda* nem feltétlenül megvalósítható. A tárgyalások elakadásával, és a kétséges érdemű utóhatásokat figyelembe véve, mezőgazdasági kereskedelem és a szegénység szempontjából is, nem feltétlenül könyvelhető el a Forduló eddigi története sikerként.

Ez részben a korlátolt eszköztárnak volt köszönhető, hisz pusztán kereskedelmi kérdések rendezésével nem feltétlen voltak megvalósíthatóak a Forduló nagyszabású céljai. További adalék a folyamatosan fennálló ellentét a fejlett és fejlődő országok között, az előbbi számára feladhatatlan mezőgazdasági protekcionizmus, utóbbi számára a mezőgazdasági kereskedelem liberalizációjához való ragaszkodás jelentette a legfőbb okot a Doha Forduló többé-kevésbé kudarcba fulladásának.

A végső következtetés tehát az lehet, hogy a Doha Forduló által elképzelt *single undertaking*, amely alapján a WTO tagállamok egységesen rendezik a kereskedelmi kérdéseket, és ezáltal globálisan előre mozdítják a gazdaság fejlődését, nem feltétlenül reális egy bizonyos ponton túl. Elképzelhető, hogy plurilaterális egyezmények több ígéretet hordoznak magukban, megvalósítható, de ugyanakkor eltérő szintű kereskedelmi engedmények meghatározott országok között. Ez természetesen a *Doha Development Agenda* feladását is jelentené bizonyos formában, de a jelenlegi modell nem kecsegtet sok reménnyel, a *Nairobi Package*-t leszámítva.

Mindenesetre leszögezhető, hogy a Doha Forduló jelentős tanulságot hordoz önmagában, kiváló példa arra, hogy miképpen bukhat el egy nemzetközi gazdasági tárgyalás, ha olyan célkitűzéseket tűz ki maga elé, amelyek realizisztikusan nem igazán megvalósíthatóak, és ha a tárgyaló felek makacsul ragaszkodnak a saját érdekeikhez, és nem hajlandók kompromisszumokat kötni. A fejlett országok részéről említhetjük az Egyesült Államok makacs ellenállását, de a fejlődő országok merev ragaszkodása a mezőgazdasági kereskedelem radikális átalakításához is felróható értékes tanulságként.

GÁBOR HAJDU

AFTERLIFE OF THE DOHA AGENDA: TRADE AND INVESTMENT
IMPLICATIONS

(Summary)

The beginning of the Doha Round in 2001 was a decisive stage in the history of the World Trade Organization. After the relative success of the Uruguay Round in addressing many trade issues of the 1990s, Doha was to be a project of more ambitious negotiations, aiming to address the issues of the developing world (especially on fields such as poverty and agriculture) through the so-called Doha Development Agenda. However, despite the promising beginning, after nearly twenty years of stalled, deadlocked negotiations and much delayed developments, the utility of the Round has become very questionable in international trade circles. In recent years, it was even suggested that the Round should be outright abandoned. This article aims to examine the historical development of the Doha Round, and also study the ramifications of the Round on various fields, with particular regards to the economic development of developing countries. The article separates the history of the Doha Round into three sections: the preceding period between the end of the Uruguay Round and the beginning of the Doha Round, when developing nations started to apply pressure to the developed countries to resolve issues left unsolved in the previous Round. This is followed by the dynamic period of the Doha Round, from its beginning in 2001 with the Doha Ministerial Conference, to the Hong Kong Ministerial Conference in 2005. Finally, the period between 2005 and 2020 can be considered the stagnant period, though the article addresses the brief breakthrough that was achieved in 2015 through the Nairobi Package, which finally handled some questions of agricultural trade. Following the historical overview, the article delves into examining the Doha Round's impacts on agricultural trade and poverty. Afterwards, the author briefly discusses the issue of foreign investment, and the negative and positive effects of its regulation on developing countries, before concluding the article with what lessons could be gleaned from the Doha Round's mostly sordid tale and its impact, both positive and negative.